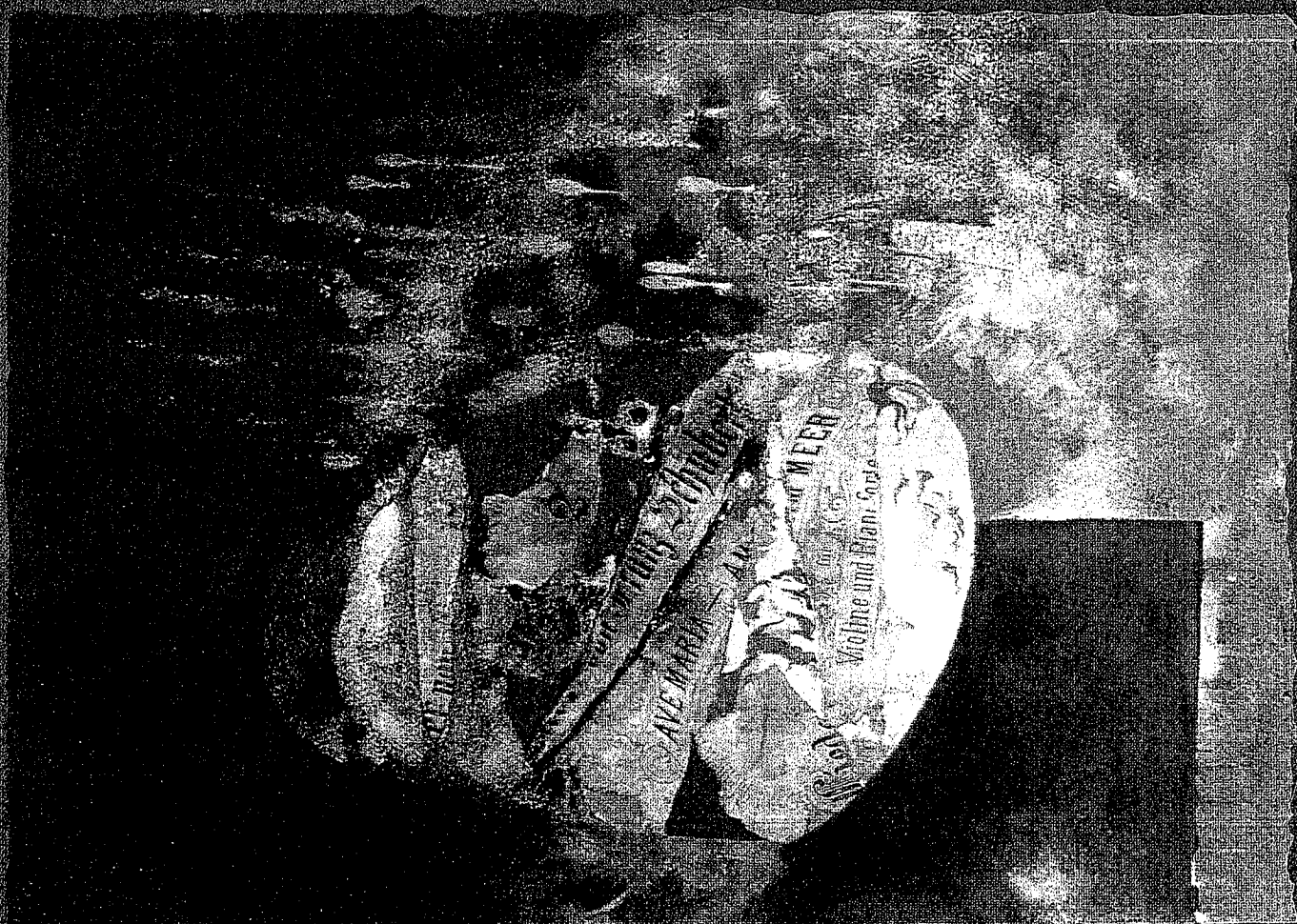

Grammatikkdidaktikk
Norskfag og studiefag
Program for Landsseminarer 1999

NorskLæreren

TIDSSKRIFT
FOR SPRÅK
OG LITTERATUR
Nr. 5 1998

Grammatikk	5	Janne Brit Myrmo: Grammatikkdebatten før og nå. Artikkel. Historisk oversikt og drøfting av argumenta for å drive med grammatikk i skulen.	10	Frødis Hertzberg: Funk-sjonell grammatikk-undervisning – hva kan det være? Artikkel. Mykje av det vi vanlegvis forbind med «funksjonell grammatikk-undervisning» er ikkje funksjonelt for elevane. Det er lov å vere litt systematisk, meiner Frødis Hertzberg.	16	Marit Krogtoft: Vergelands «Sproglære» og L-97 Artikkel. Ei samanlikning av grammatikkdidaktikken i «Sproglære» og i L-97	18	Lars Anders Kulbrandstad: Grammatikkdidaktisk rundskue. Artikkel. Det skjer ein stille «grammatikkrenessanse» i norskfaget for tida. Oversyn over grammatikkdidaktiske innslag i planarbeid og fagdebatt det siste tiåret, i Noreg og i utlandet.	25	Ole Tøgeby: Funktionell grammatikk. Artikkel. Her er ei forklaring på kva «funksjonell grammatikk» er, m.a. med tekst-eksempel henta frå H.C. Andersen.	30	Norsk barnebokinstitutt Informerer	
Debat om norskfaget	31	Marianne Røskeland: To samtalor om forholdet mellom studiefag og undervisningskompetanse i norsk Samtale med Idar Stegane om tilhøvet mellom nordisk litteratur og allmenn litteratur og med Synnøve Skjong om norsk som profesjonsfag i allmennlærarutdanninga.	36	Per Buvik: Hvem skal ha undervisningskompetanse i norsk? Debatlinnlegg.	38	Kjell Lars Berge: Tekstfaget «norsk» i allmennlærer-utdanningen – en meningsytring med utgangspunkt i en evaluering av Norsk i vinteren 1998. Debatlinnlegg. Tenkinga i språkdisiplinar og litteraturvitskap er til hinder for utvikling av eit heilskapleg norskfag, meiner Kjell Lars Berge her.	42	Oddbjørn Heinum: Ope brev til SUE om oppgåvene og oppgåvestrukturen på tagdagen i norsk i den vidaregåande skulen. Debatlinnlegg.	Kurs og seminar	34	Tekst og bilde. LNUs landsseminar 1999. Kursutlysing. Her presenterer vi programmet for årets landsseminar. Flisa-seminaret 1999: Jan Erik Vold Kursutlysing.	63	Søk LNU om stønad til lokale kurs
Norsktine	44	Aud Berggrat Sæbø: L-97 – med nye muligheter og utfordringer for drama i norskfaget. Artikkel. Tre opplegg for bruk av drama i arbeid med litterære tekstlar	47	Dagrun Kibsgaard Sjøhelle: Når datasjermene blir spill for tankene. Artikkel. Datamaskina gir kvalitativt nye muligheter for samarbeid, respons og omarbeiding under skriving i lyrikksjangeren.	Bokmeldingar	54	Ale Kittang: Sakprosa-historie? Melding av Norsk litteraturhistorie. Sakprosa fra 1750 til 1995. Eirik Vassenden: Til en jubilant. Eller: Hva er lyrikk, fjerde forsøk. Melding av Kittang/Aarseth: Lyriske strukturer, 4. utg.	61	Magne Heide: Nyttig bok om nordnorske dialektar. Nordiske teksttips Fantasy- litteratur: «Bøker som gutter vil lese.»	65	Marianne Røskeland og Gro Byrkjeland. Bøker til redaksjonen	67	Bøker til redaksjonen

UTGITT AV
Landslaget for
norskundervisning
(LNU)
Nr 5, 1998
22. årgang
5 nummer pr årgang

Redaktør:
Marianne Røskeland
(ansv red)
5240
VALESTRANDSFOSSEN
telefon 56 19 11 21

Fristar for stoff
Nr 1/99
15. desember
Tema:
Litteraturformidling
Nr 2/99
12. februar
Tema: Lærebøker

Produksjon og distribusjon
Cappelen Akademisk Forlag, Postboks 9047, Grønland, 0133 OSLO, tel 22 98 58 00

Annonser
Grete Mella
tel 22 29 46 15
faks 22 29 36 15

Layout/sats
Magne Eide Møster

Artsabonnement
privatpersonar kr 250
institusjonar kr 400

Alle spørsmål om medlemskap, abonnement og adresseforandringer skal rettast til LNU's sekretariat.
ISSN 0332-7264

REDAKSJONENS ADRESSE
Marianne Røskeland
5240
VALESTRANDSFOSSEN
telefon: 56 19 11 21
E-post: lnu.nl@online.no

Gro Byrkjeland
tel 55 18 88 88 (p)
Anne Løvland
Høgskolen i Agder
tel 38 14 20 13 (a)

Bidragssytarar sender diskett saman med uskrift av artikkelen. Formater teksifflen minst muleg. Merk disketten med eige namn, dokument-namn og tekstbehandlingssprogram.

Forsideillustrasjon
Jørgen Holen: Ave Jamaga'ta (akvarell)

MEDLEMMSKAP
Med medlemskap i LNU får du Norsk lærareten fem gonger i året, og blir medlem i Norsk bokklubbben E-post: lnu.nl@online.no

SEKRETARIAT
LNU's sekretariat. Medlemsavgift/årsabonnement kr 250/400.

Nettsideadresse
http://www.lnu.nl.no

Postgirokontolagsdrift
0803 3936762

Postgirokontolagsdrift
0814 3218393

Bankgiro drift
9001.20.03039

Funksjonalisme
«Funksjonalisme» er som kjent ei retning vekt på at form skal følgja funksjon. Først kartlegg ein formål og bruk, deretter utformar ein gjenstandar, hus og landskap slik at dei blir brukande. Som med ståltrøstolen er målet det som er «praktisk, enkelt og billig».

Grammatikkdidaktikk er hovudemne i dette nummeret, medan fleire av dei andre tekstane dreier seg om kva studiefag som gir god undervisningskompetanse i norsk. Idar Stegane, Per Buvik, Synnøve Skjone og Kjell Lars Berge har ulike synspunkt på det siste. Ei utforsett kopling mellom desse to emna viste seg å vera diskusjon om «det funksjonelle». Nokre av spørsmåla er: Kva er det bruk for? Og i kva grad kan eller bør nyttebehov styre undanninga, inkludert undervisning i grammatikk?

Interessa for grammatikk er aukande, og Kulbrandstad meiner at dette kan vera uttrykk for eit behov for noko fast i ei omskiftelig verd. På den andre sida er ikkje grammatikkviser Marit Krogtot ved å samanlikne Wergelands «Sproglære» og L-97.

I omgrepet «funksjonell grammatikk» ligg m.a. eit skifte i fokus frå språk som system til språk i bruk. Men «funksjonell grammatikkundervisning» kan t.d. vera undervisning etter behov, skriv Frøydys Hertzberg. Noko systematisk opplæring må likevel til. Janne Brit Myrmo gir ei historisk oversikt over argumenta for og imot grammatikk i skulen. Ho viser at grammatikk er nyttig på mange vis, men treng grammatikk å vera nyttig? spør ho til slutt.

Fleire av bidragssytarane denne gongen problematiserer ei einnsidig nytteorientering. «Praktisk, enkelt og billig» held ikkje som mål for utdanning. Som ideal for kommunikativt språk, og for møblar, er det mindre problematisk.

Marianne Røskeland

Funktionel grammatik

Vi har hørt mye tale om «funksjonell grammatikk» de siste årene, men hva er det egentlig? Den funksjonelle grammatikken ser ikke på en setning som en ting, men som «del af en begivenhed», skriver Ole Tøgeby i denne artikkelen. Hvordan kan f.eks. forskjellene på ordklassene bidra til at de som bruker dem får «de samme tanker inde i deres hoveder»? spør han.

I sprogvidenskaben har der i vores århundrede her- sket en underlig asketisk holdning, der gik ud på at man skulle beskrive sprogets former, strukturer og abstrakte principper, men egentlig ikke hvad sproget bruges til, eller hvad sproglige tekster betyder. I den europæiske strukturalisme var det sprogbygningens system af modsætninger man beskrev på grundlag af såkaldte kommunikationsprøver, og i den amerikanske generative grammatik var acceptabilitetstests grundlaget for en algebraisk beskrivelse af mere og mere abstrakte principper.

Her i århundredets slutning er der opstået en ide om funktionel grammatik som beskriver hvilke funktioner sproget har, og hvad det er for tanker det bruges til at kommunikere. Man kan nævne sprogvidenskabsfolk som Roman Jakobson, Simon Dik, M.A.K. Halliday; emnet er stadig sætninger og grammatik, i modsætning til pragmatik og tekstteori, men synsvinklen er funktionel. Man undersøger hvad de sproglige regler er godt for.

Jeg vil her kort skitserer min egen model for funktionel grammatik og vise et enkelt eksempel på hvordan man kan bruge modellen. Udgangspunktet er at en sætning ikke er en ting eller en gensandt i sig selv. En sætning er en del af en begivenhed, på samme måde som et hjørnespark i fodbold ikke er en ting, men en del af en begivenhed. Begivenheder er noget der finder sted i tid i situationer med personer, handlinger, vilkår og baggrund, og det er alt sammen væsentligt og relevant i beskrivelsen. Og formler med den funktionelle grammatik er et vise hvorledes sproget gør det muligt for mennesker at dele tanker. Hvorledes bidrager fx forskellen på ordklasserne til

at de der bruger ordklasserne i deres sætninger, får de samme tanker inde i deres hoveder?

Modellen for beskrivelse af grammatikken er der- for en model over kommunikationssituationen. Heri indgår der fem faktorer, nemlig afsenderen og modtageren, sagforholdet som de taler om, kanalen som de taler igennem, og sproget som de kan og bruger til at dele tanker med. En tekst, som jo er defineret som en begivenhed i situationen, kan så siges at have forskellige funktioner i forhold til de forskellige fak- torer: teksten er udtryk for afsenderens hensigter, udasn om sagforholdet, meddelelse til modtagerne, kontakt gennem kanalen og brug af sproget. Sproget kan kun fungere som middel til kommunikation (det at dele tanker) fordi deltagerne i kommunikationen samarbejder om det, og dette samarbejde kan bedst beskrives ved de krav eller regler som deltagerne ho- norer: afsenderen skal således være ærlig i sit udtryk, lave sande udasn om sagen, relevante meddelelser til modtagerne, rigtig kontakt gennem kanalen og kor- rekt brug af sproget. Det hele kan fremsendes som det der er uden for selve stjernen i pentagrammodellen næste side.

Disse fem krav til samarbejdet er faktisk kernen i sproget, men både skolegrammatikken og sprogvidenskaben har især interesseret sig for at sætninger og tekster var korrekt brug af sproget. I den funktionelle grammatik er det udtrykssituationen, og meddelelsesfunktionen der der interessant. Jeg vil derfor ganske kort illustrere dem med korte historier: Vigtheden af det ærlige udtryk se man af historien om Peter og ulven.

Peter var vogterdreng og gik alene ude på marken

og vogtede får. Fordi han kedede sig så meget, fandt han på at råbe *Hjælp*, *ulven kommer*, men da de mennesker der gik og passede deres marker kom styrtende til for at jage ulven væk, måtte Peter indrømme at der ikke var nogen ulv, og de vendte tilbage til deres arbejde. Så kedede Peter sig end nu mere, og han prøvede endnu en gang at råbe *Hjælp*, *ulven kommer*, men da han igen fortalte at der ikke var nogen ulv, blev de bønder der var kommet til, vrede og advarede ham om at han ikke skulle prøve det en gang til. Mens Peter nu stadig gik og vogtede får, kom der pludselig en ulv. Og da gjorde Peter det man skal i den situation, han råbte: *Hjælp*, *ulven kommer*, men denne gang var der ingen der kom til hjælp, for de tænkte alle sammen, det er bare Peter, ham kan man ikke stole på. Og så jog ulven alle fårene væk og død et af lammene.

Sådan går det når man ikke er ærlig i sit udsagn. Man ryger ud af sprogfællelseskabet, og så virker sproget ikke mere; man kan ikke kommunikere sine tanker til andre ved hjælp af sproget.

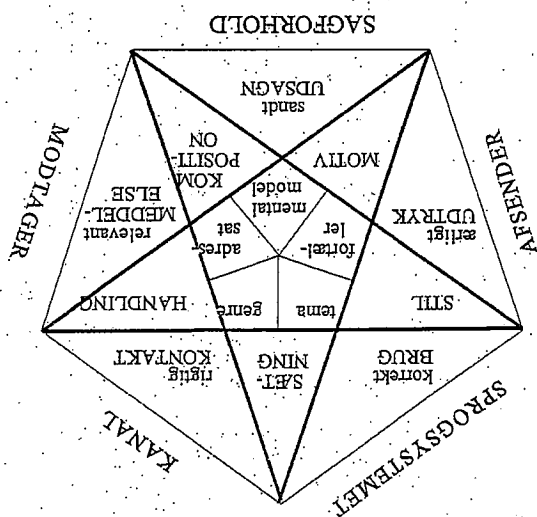
Princippet om den relevante meddelelse kan illustreres med H.C. Andersens eventyr *Klods-Hans*. Da kongedatteren havde ladet kundgøre at hun ville tage til ægte den mand hun fandt bedst kunne tale for sig, ville hver af de tre brødre, Per, Poul og Hans fri til prinsessen. Den ene af brødrene kunne udenad hele det latinske leksikon, og det både fortra og bagtra. Det ville han fortælle til prinsessen. Men da han kom ind i salen skulle han stå på række, og gultvet knirkede, og loftet var af spejlglas, så han så sig selv på hovedet. "Her er en forfærdelig hede!" sagde han. "Ja vi steger hanekyllinger i dag!" sagde kongedatteren. "Hvad be – hvad?" sagde han, og alle skriverne skrev: "Hvad be – hvad!" "Duer ikke!" sagde Kongedatteren. "Væk".

Sådan går det når man ikke er relevant i sin meddelelse, så afbryder modtagerne kommunikationssituationen, så man ikke får mere at sige. Kraverne inde i teksten (fortælleren, den mentale model, der er overensstemmelse mellem billederne af faktorer og korrekthed) består i at afsenderen skal sørge for at Kraverne (ærlighed, sandhed, sathed, rigtighed inden for fæmsternes grænser i fæmsternemodellen. *tema*. Elementerne og de indre billeder er det der er sprogsystemets muligheder som jeg vil kalde tekstens som jeg vil kalde *genren* og endelig et billede af som jeg vil kalde *adressaterne*, et billede af kanalen, analysen kaldes *fortælleren*, et billede af modtagerne, *tale model*, et billede af afsenderen, som i litterære billeder af af sagforholdet, som jeg vil kalde *den kommunikationssituationen*, kan beskrives som bestående af et De tanker som bliver gjort fælles ved situation.

En tekst (tekststyring) er den mindste kommunikationssituation der findes; det kan være en replik i en samtale, et brev, en tale i folketinget eller en roman. I en tekst kan man lokalisere en række elementer. Teksten vil som regel være sammensat af rækker af *sætninger*, de vil alle sammen have en bestemt *stil*, man kan finde tekstens *motiv* eller emne, og hensigten fremgår af tekstens *komposition*, og endelig vil teksten som helhed altid tælle som en *handling* (en *sproghandling* eller *taleshandling*) i en social situation.

altid bestå i at teksten skal tage udgangspunkt i noget modtagerne kender og kan lokalisere i deres bevidsthedsverden, den skal meddele dem noget der er nyt og informativt, og det skal være i modtagerens interesse at høre det.

En tekst (tekststyring) er den mindste kommunikationssituation der findes; det kan være en replik i en samtale, et brev, en tale i folketinget eller en roman. I en tekst kan man lokalisere en række elementer. Teksten vil som regel være sammensat af rækker af *sætninger*, de vil alle sammen have en bestemt *stil*, man kan finde tekstens *motiv* eller emne, og hensigten fremgår af tekstens *komposition*, og endelig vil teksten som helhed altid tælle som en *handling* (en *sproghandling* eller *taleshandling*) i en social situation.

tion som modtagerne ikke kender på forhånd. *Meddelelsen* er den information som taleren ved hjælp

ytningen vil integrere i modtagerens bevidsthed fordi der er relevant for dem. *Meddelelsens sigte* er en konkluderende information senere i teksten som er relevant for modtagerne, og som den aktuelle sætnings meddelelse sigter mod i og med den er en forudsætning for forståelsen af denne senere konklusion.

Normalt vælges *Emnet* blandt de Givne informationer og *Meddelelsen* blandt de Nye informationer, men ved modsætningsmeddelelser, spørgsmål, påbud og identifikationsmeddelelser er det ikke således. Princippet om relevans kan formuleres som fem regler om hhv. den omtalte situations

identificerbarhed, økonomien i formuleringen af den Givne information, stikken i formuleringen af den Nye information, meddelelsens relevans og sandhedens fuldstændighed. (Eksempelsætningen er fra H.C. Andersens eventyr *Fyrstiet*, hvor heksen i begyndelsen forklarer soldaten at han for at hente penge kan kravle ned i et hul i træ, gå hen ad en gang, ind ad en dør hvor han vil se en kiste midt på gulvet. Og så siger hun: *Oven på den sidder en Hund*.)

Princippet om relevans

1. Afsenderen definerer den situation der skal omtales, ved i fundamenteret at nævne det element fra denne omtalte situation som det er lettest for modtagerne at identificere i deres aktuelle bevidsthedsfelt: [*Oven på den sidder en hund*].

2. Afsenderen må ikke benævne allerede kendte entiteter i den omtalte situation med en stærkere formulering den nødvendigt for at modtagerne kan genkende dem: *Oven på den sidder en hund*; benævnelsen er ikke: *oven på den store kiste ... skønt det ville benævne den samme ting*, for det ville ikke være den mest økonomiske formulering.

3. Afsenderen må ikke meddele nye informationer (om entiteter, processer, relationer og egenskaber) med en svagere formulering end tilstrækkeligt til at de er relevante for modtagerne: *Oven på den sidder en hund*; formuleringerne er ikke *på den*, *er* eller *et dyr*. De er for lidt informative til at være relevante.

4. Blandt informationerne i en sætning tæller den yderste, dvs. den der ikke er forudsat af de andre sætninger, og som er mest relevant for modtagerne, som meddelelsen: *Oven på den sidder en hund*;

faktorer der er i kommunikationssituationen (afsenderen, sagen, modtagerne, kanalen og sprogsystemet). Fortællerbilledet i et spørgsmål fore-

stiller en der er interesseret i, men mangler viden, og i en ordre en der har magt og myndighed til at straffe folk der ikke adlyder. Et eksamensspørgsmål, hvor læseren godt kender svaret, er således uærligt i den mere tekniske forstand jeg har defineret det her, og kapteinen fra Köpenick er heller ikke ærlig når han ikke har den rang og myndighed som han foregiver.

Sagprosa er defineret ved de fem krav, som er defineret som overensstemmelse mellem de ydre faktorer og det indre billede. Fiktion er omvendt defineret som interderet uoverensstemmelse mellem de ydre faktorer og de indre billeder. Når J.P. Jacobsens *Mogens* indledes med: *Sommer var det; midt paa Da-*

gen; i et hjørne af Hegner. Lige for stod der et gammelt Egetræ, om hvis Stamme man gerne kunne sige, at den vred sig i Fortvivlelse over den Mangel paa Harmoni ... tegner den et billede af en adressat der ved hvad det er for en dag, og hvad det er for et hegn,

og hvad det er det gamle egetræ står lige over for. Men det ved læserne jo ikke, og derfor er det uoverensstemmelse mellem adressatbilledet og de faktiske modtagere. Og vi må gå ud fra at J.P. Jacobsen godt ved at der er uoverensstemmelse, hvorfor bruddet på

kravet om relevans må siges at være intenderet. Jeg vil her gå lidt mere ind på kravet om relevans. Det er nemlig dette krav der forklarer hvorfor sproget må have ordstillingsregler, nominaler og verber, bestemte artikler og andre grammatiske arrangementer. Kravet om relevans siger at en tekst og enhver sætning i denne tekst skal tage udgangspunkt i det

genkendelige, meddele noget nyt, som det er i modtagerens interesse at høre. Det vi må tale om her, er informationssenheder af forskellige typer som jeg vil definere som følger.

En *information* er et stykke konceptuel mening, dvs. ethvert begreb eller samling af begreber som kommunikeres ved semantiske mønstre, fx 'hund', 'kiste', 'sidde', 'oven på', men ikke situationel mening som 'en' eller 'presens'. *Emnet* er et element bevidsthedsfelt og som modtagerne skal lokalisere det, fordi afsenderen tager det som udgangspunkt for den nye information som de skal integrere i deres bevidsthed. *Det Givne* er den information som modtagerne allerede kender. *Det Nye* er den informa-

meddelelsen er hverken *sidder* eller *en hund* (subjektets kategori er normalt forudsat af verbet og derfor ikke yderste information).

I sætninger der indgår som dele af længere tekster eller taler, er meddelelsen ikke nødvendigvis i sig selv relevant for de andre, men den sigter da mod en meddelelse i en senere sætning (konklusionen) i teksten som er relevant for de andre. Sætningens sigte kan illustreres ved det spørgsmål som den senere sætning er svar på: *Oven på den sidder en hund*

hund SIGTE: hvad er følgen af at der er noget oven på den? ... *tag Hund den, sæt ham paa mit Forklæde, luk Kisten op og tag ligesaa mange Skillingen, Du vil.*

5. Når meddelelsen (som ny information) er formuleret så stærkt som muligt, er det underforstået at en særkere formulering ikke ville være relevant eller ikke sand:

Oven på den sidder en hund UNDERFORSTÅET: den sidder bare oven på kisten, ikke nødvendigvis midt på ligge.

Jeg analyserer 'oven på' som sætningens meddelelse og hverken 'sidder' eller 'en hund' selv om alle tre informationer er Ny information, fordi 'oven på' er mere relevant end 'sidder' og 'en hund'. Hvis informationen 'sidder' (som står i modsætning til 'er', 'står' og 'ligger') havde været meddelelsen havde sætningens sigte været

SIGTE: hvad er konsekvensen at den sidder og ikke står eller ligger?

Det er helt klart ikke det heksen ønsker at konkludere sin tale med, og derfor er det ikke en relevant del af informationerne i sætningen. Hun er jo interesseret i at fortælle soldaten hvordan han henter penge.

Hvis informationen 'en hund' (som modsætning til 'en kat', 'en drage', eller 'et hundrede kilos lod') havde været meddelelsen, ville sætningens sigte have været svaret på spørgsmålet:

SIGTE: hvad var der med den hund?

og dette spørgsmål besvares faktisk i det følgende: *han har et par Øine saa store som et Par Theekopper* I denne sætning er meddelelsen 'store' med sigte:

SIGTE: og hvad var følgen af at de var så store?

Og dette spørgsmål er der ikke noget svar på – i hvert fald ikke i heksens tale; i eventyret er det jo ret væsentligt at hundene er så store. Men i situationen ville det være en blindgyde for soldaten at tolke 'en hund' som sætningens meddelelse, for det fører ikke til en konklusion som er relevant for ham.

Det er også signaleret ved det syntaktiske arrangement at en hund ikke er meddelelsen; hvis denne information havde været meddelelsen, ville man kunne

markere det ved at indskyde et foreløbigt subjekt på subjektpladsen, således at sætningen havde lydt: *Oven på den sidder der en Hund*. Denne sætning ville utvetydigt have haft et sigte på hunden:

SIGTE: hvad var der med den hund?

er det et tegn på at *en Hund* ikke er meddelelse.

Antager man at 'oven på' er sætningens meddelelse, får den følgende sigte: *Oven på den sidder en hund* SIGTE: hvad er følgen af at der er noget oven på den?

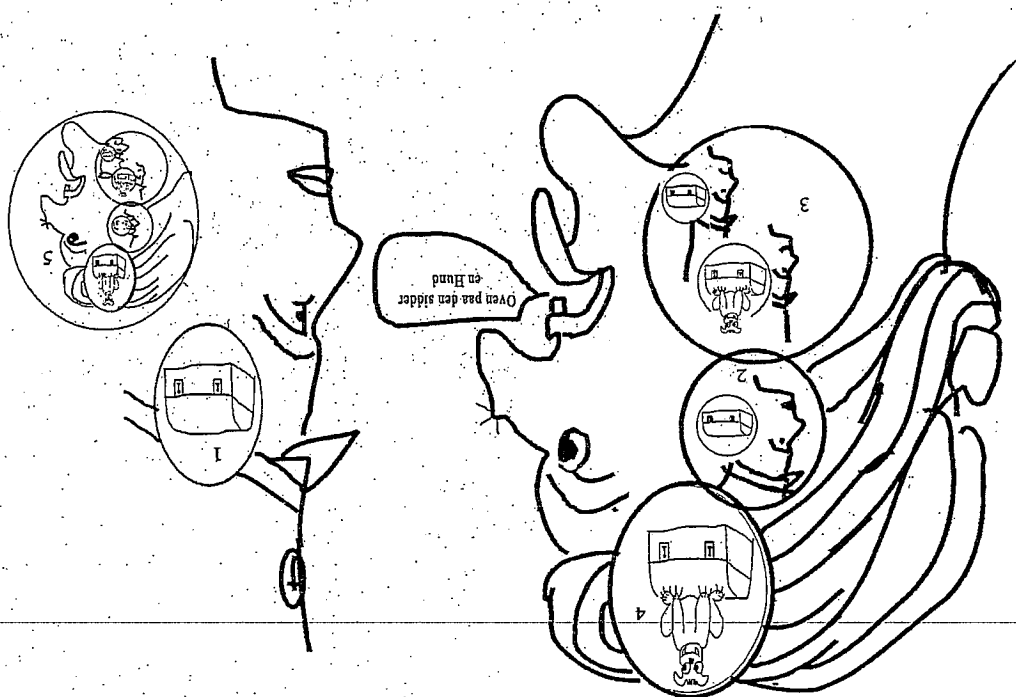
Dette spørgsmål besvares i sætning nr. 3 derefter, nemlig i ... *tag Hund den, sæt ham paa mit Forklæde, luk Kisten op og tag ligesaa mange Skillingen, Du vil*. Denne sidste sætning er konklusionen (en af tre parallelle konklusioner) i heksens replik, og den er umiddelbart relevant for soldaten; han ønsker sig at få at vide hvordan han kan få nogle penge, og det er det han får at vide med konklusionen.

Det er altså for soldaten en blindvej at tage 'en hund' som meddelelsen i sætningen, mens det peger direkte frem mod konklusionen i heksens replik, når han tager 'oven på' som meddelelsen. Sætningen fungerer som et middel i det kommunikative samarbejde hvori heksen instruerer soldaten i hvordan han skal hente penge, og denne instruktion er igen en del af den handel som heksen prøver på at få lavet med soldaten om at hun får tyrtøjet hvis han får penge.

Man ser her at tolkningen af hele teksten (heksens replik) er en forudsætning for tolkningen af en enkelt sætning. Dette er således et eksempel på at principper om kompositionallitet ikke er tilstrækkeligt til tolkningen af en sætning. Man også anvende principper om funktionalitet.

Men i dette tilfælde skal soldaten vælge sin tolkning af sætningen *Oven paa den sidder en Hund* før end han har adgang til den konklusion som sætningen skal sigte mod. Den kommer først adskilte sætninger senere i heksens replik. Soldaten laver antagelig den rigtige tolkning (med 'oven på' som meddelelsen i sætningen) allerede mens han hører den, fordi han har forstået at formålet med deres kommunikative samarbejde er at heksen skal instruere ham om hvordan han kan hente en masse penge. Og han har sandt synligvis gættet at kisten nummer penge – hvad skulle kister ellers være beregnet til? I så fald er det højrelevant for soldaten at få at vide at der er noget oven på kisten, for det vil forhindre ham i at åbne den og få pengene. Det er også relevant, men i lavere grad, at få at vide hvad det er der er oven på kisten, for det

1. Den omtalte situations identitificerbarhed, 1-2 økonomien i formuleringen av det Givne, 2 og 4: styrken i formuleringen av det Nye, 3: meddelelsens relevans (hvis han ikke ved det er han ked af det, hvis han ved det er han glad), og 4: sandhedens fuldstændighed. 5: Tilliden til relevansen.

er nødvendigt at vide det for at kunne fjerne det på den rigtige måde.

Heksen har gjort denne tolkning lettere ved at formulere sætningen *Oven paa den sidder en Hund*, og ikke *Der sidder en hund på den* eller *Går du ind i det første kammer, da ser du midt på gulvet en stor kiste med en hund på*. Fundamentet i sætningen indeholder nemlig ikke blot det Givne Emne for sætningen, nemlig 'kisten' (*den*), men også en Ny information, nemlig 'oven på'. Dette betyder at sætningen indeholder en modstillingsmeddelelse hvor kombinationen af de to informationer 'oven på' og 'en hund' modstilles en kombination af informationernes modsætninger, som er underforstået: Mod sætningen til 'oven på' er 'inden i' og modsætningen til 'en hund', der for soldaten er en 'hindring', er 'målet', nemlig 'penge'. Sætningen betyder altså: 'oven på er der en hindring og inden i er målet'.

Det at heksen har arrangeret sætningen som en modstillingsmeddelelse, giver sætningen følgende underforståelse:

Litteraturrenvisninger:

- Dik, Simon C. 1989: *The Theory of Functional Grammar. Part I: The structure of the clause*, Dordrecht: Foris.
- Halliday, M.A.K., (1985) 1994: *An Introduction to Functional Grammar*, London: Edward Arnold.
- Jakobson, Roman, (1960) 1967: «Lingvistik og poetik», i *Vindrosen* 14. årg. nr. 7, oversat af N.E.Wille.
- Togeby, Ole 1993: *PRAXT. Pragmatisk tekstteori 1-2*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, Århus.